

Länsstyrelsen
Gävleborg
Kulturmiljö
Lena Landström
026-17 10 98
e-post lena.landstrom@x.lst.se

BESLUT

2002-09-02

Dnr 435-9190-01

Se sändlista

Bildande av kulturreseptatet Västeräng, Västeräng 2:1, 2:2, 3:2, delar av Västeräng 4:2 samt samfälligheten Tomta m fl i Delsbo socken, Hudiksvalls kommun, Gävleborgs län

Beslut

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap 9 § miljöbalken (SFS 1998:808) att förklara byn Västeräng med tillhörande fäbodas som kulturreseptat. I reseptatet ingår även skogsmarken till fastigheterna Västeräng 1:2, 2:2 och 3:2. Reseptatets gräns anges på bifogad karta, bilaga 1. Reseptatets namn skall vara Västeräng.

För att trygga syftet med kulturreseptatet beslutar länsstyrelsen med stöd av 7 kap 5 § miljöbalken att nedan angivna föreskrifter, under rubriken Föreskrifter, skall gälla för reseptatet. Med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd fastställer länsstyrelsen bifogad skötselplan, bilaga 2.

Förvaltare av kulturreseptatet är länsstyrelsen i Gävleborgs län.

Syfte

Syftet med kulturreseptatet är att bevara en by, som genom markanvändning och byggnader ger en bild av hur det traditionella jordbruket sett ut i Hälsingland från mitten av 1800-talet fram till mitten av 1900-talet. I den täta byklungan finns de flesta av jordbrukets byggnader bevarade sedan 1850-talet. Markanvändningen och arealen jordbruksmark är i stort sett densamma nu som vid denna tid, med den skillnaden att då var dessutom tillgången till fäbodarnas marker fortfarande avgörande för gårdens totala ekonomi. Genom att låta fäbodarna och skogsmarken ingå i kulturreseptatet behåller man den ägostruktur och de markresurser, som skapades och nyttjades vid laga skiftet vid mitten av 1800-talet. Syftet med att låta vallskogsrutan ingå i skötselområdet är, att visa hur utmarken nyttjades tidigare, dels som mulbetesmarker, dels som husbehovsskog till fäbodarna.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Faxnummer	E-post adress
Länsstyrelsen 801 70 Gävle	Borgmästarplan	026-17 10 00	026-62 42 95	lansstyrelsen@x.lst.se

Skötseln skall bedrivas på ett sådant sätt att byggnaderna och de kulturhistoriska spåren i landskapet bevaras. Det skall ske genom en fortsatt jordbruksdrift, med åkerbruk och betesdrift samt underhåll av byggnaderna med traditionell teknik.

Fastighetsgränserna för skogskiftena har inte ändrats sedan laga skifte. Gränserna ger en tydlig bild över hur skiftet genomfördes och ska därför bibehållas.

Skötseln skall leda fram till en miljö som på ett pedagogiskt sätt illustrerar en Hälsingegårds framväxt och försörjning. Miljön ska, genom markanvändningen och mängden av olika byggnader, kunna vara en utgångspunkt för forskning om exempelvis historisk markanvändning, jordbruksekonomi, etnologi och bebyggelsehistoria.

Föreskrifter

A. Inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden

Med stöd av 7 kap 5§ miljöbalken kan inskränkningar i rätt att använda mark- och vattenområden föreskrivas. Länsstyrelsen kan lämna dispens från föreskrifterna enligt 7 kap 7§ miljöbalken om särskilda skäl föreligger.

Utan Länsstyrelsens tillstånd är det inom reservatet inte tillåtet att:

- uppföra mast eller liknande anläggning
- sprida konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel i ängs- och betesmark
- nyanlägga, bygga om eller på annat sätt förändra väg
- uppföra nya fasta stängsel
- riva eller flytta byggnader
- utföra tillbyggnad eller yttre förändring av befintliga byggnader
- uppföra ny byggnad eller annan anläggning
- kalavverka inom hemskogen och vallrutan
- utföra markberedning i den samfällda vallrutan eller i skogskiftet vid byn
- köra med tunga maskiner i vallrutan
- köra med tunga maskiner i hemskogskiftet under annan tidpunkt än under tjälperiod
- bedriva storskalig täkt, schakta, borra, spränga eller utföra motsvarande handling.

Kommentar

Föreskrifterna ska inte göra det omöjligt att bedriva normal jordbruksverksamhet. Exempel på åtgärder som ingår i jordbruksverksamheten är att utföra mindre täkt för husbehov eller lägga upp ris och avfall från röjning, vilket också krävs enligt skötselplanen. Tillstånd krävs inte för denna typ av åtgärder. Tillstånd lämnas framför allt till åtgärder som hör samman med jordbruksdriften, t ex uppförande av den nya ladugården. Tillstånd ges också för åtgärder som kan strida mot föreskrifterna, men som orsakats av yttre omständigheter, t ex avverkning efter stormfällning eller sjukdomsangrepp på skog.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Faxnummer	E-post adress
Länsstyrelsen 801 70 Gävle	Borgmästarplan	026-17 10 00	026-62 42 95	lansstyrelsen@x.lst.se

B. Förpliktelse att tåla intrång

För att tillgodose syftet med reservatet förpliktas med stöd av 7 kap 6§ miljöbalken ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheterna att tåla följande intrång:

- utmärkning av reservatet
- besökande, samt anläggning för besökande, såsom P-plats, markerad stig, informationstavlor samt uppställning av sopbehållare
- anordnande av stängselgenomgångar
- skötsel enligt gällande skötselplan
- dokumentation och uppföljning av skötseln
- fortsatt användning vintertid av skoterleden, som passerar Långsbovallen

C. Ordningsföreskrifter

Med stöd av 7 kap 30§ miljöbalken, om rätten att färdas och vistas inom reservatet, är det utöver för fastighetsägaren och vad som annars gäller inte tillåtet att:

- framföra motorfordon utanför befintliga vägar
- beträda åker och oslagna vallar
- gräva upp växter
- göra upp eld på andra platser än iordningställda
- störa hemfriden för de boende i byn

Ovanstående reservatsföreskrifter skall inte utgöra hinder för förvaltare att utföra den skötsel som skall genomföras enligt skötselplanen.

Skälen för beslutet

De fyra gårdarna i Västeräng utgör, tillsammans med fäbodarna och skogen, en helhetsmiljö av mycket högt kulturhistoriskt värde. Bymiljön är ovanligt välbevarad, representativ för hur de flesta byar i Delsbo sett ut från mitten av 1800-talet fram till mitten av 1900-talet. I Västeräng finns de flesta traditionella byggnaderna kvar, många av mycket hög kvalitet. Markerna brukas enligt en växtföljd som har sina rötter i det cirkulationsbruk som tillämpades i Hälsingland från 1600-talet, där linodlingen var en viktig del. Trots att linodlingen upphört är odlingsrytmen densamma som för mer än 100 år sedan. Vid laga skifte förlades byns fäbodar till platsen för ett av de bodland, som byn förfogade över fram till 1800-talets mitt. De fyra gårdarna i Västeräng utgör, tillsammans med fäbodarna och skogen, en helhetsmiljö av mycket högt kulturhistoriskt värde ur såväl läns- som riksperspektiv.

Välbevarade helhetsmiljöer av denna typ är idag mycket sällsynta och hotade. För Västeräng är hotet akut, då den gamla ladugården inte är godkänd för fortsatt djurhållning. Betsdjur krävs för att hålla såväl åkermark som betesmarker öppna och brukade. Inför ett beslut om kulturresevat har därför ritningar till en ny ladugård för köttproduktion tagits fram. Den ska göra det möjligt att fortsätta jordbruket i byn, vilket är det bästa sättet att trygga skötseln i framtiden.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Faxnummer	E-post adress
Länsstyrelsen 801 70 Gävle	Borgmästarplan	026-17 10 00	026-62 42 95	lansstyrelsen@x.lst.se

Länsstyrelsen bedömer att kulturresevat är lämpligt för säkerställande av kulturmiljön i Västeräng. Genom att stödja uppförandet av ny ladugård och skötsel enligt skötselplanen kan den traditionella markanvändningen och byggnadsunderhållet fortsätta. Helhetsmiljön skyddas därmed.

Det är av stort allmänt intresse att skydda och bevara bymiljön i Västeräng som kulturresevat. Såväl brukarna (Lennart och Maj-Britt Persson och John Jonsson) som grannarna ställer sig positiva till ett sådant beslut och inga, vare sig enskilda eller allmänna, intressen har uttalats som strider mot detta. Beslutande om kulturresevat står inte i konflikt med gällande hushållningsbestämmelser eller översiktsplan.

Ärendets handläggning

Initiativ till kulturresevatet har tagits av länsstyrelsens kulturmiljöfunktion. En kulturhistorisk utredning genomfördes av Hälsinglands museum under år 2000 och ett åtgärdsprogram för byns byggnader togs fram av arkitektfirman Blomberg & Linscott Arkitekter AB år 2001. LRF-konsult i Bollnäs har anlåtats för ekonomiska analyser inför beslut om framtida jordbruksdrift. Ritningar till ny ladugård togs fram av Lantbyggbyrå AB i Falun. Dessa fick en arkitektonisk anpassning genom ett parallellupdrag till tre olika arkitektfirmor, där Arkitektverkstan i Hudiksvall stått för den slutliga utformningen. En skötselplan utarbetades under 2002 .

Samråd

Länsstyrelsen har träffat markägarna fortlöpande under två års tid och diskuterat ärendet och skötselplanen. Byalaget inbjöds till information och diskussion i juli 2001 samt i maj 2002. Samråd har fortlöpande skett med Riksantikvarieämbetet. Kommunens stadsarkitekt har hållits informerad och Hudiksvalls kommunekolog besökte Västeräng tillsammans med länsstyrelsen hösten 2000. Samråd har även skett med Hälsinglands museum, som genomförde den kulturhistoriska utredningen samt skötselplanen för fäbodarna. Länsstyrelsen förelades Västeräng våren 2001. Inom Länsstyrelsen har samråd skett i samband med den vegetationsanalys som genomfördes av Länsstyrelsens naturvårdare.

Förslag till beslut skickas på remiss till berörda markägare, Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket, Hudiksvalls kommun, Länsstyrelsen Gävleborg, Hälsinglands museum, skogsvårdsstyrelsen, Gävleborgs fäbodförening och LRF:s länsförbund. Remissvar har inkommit från Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket, Länsstyrelsen, Skogsvårdsstyrelsen, LRF, Gävleborgs fäbodförening, Hudiksvalls kommun samt Lennart och Maj-Britt Persson.

Remissvar

Ingen av remissinstanserna har några invändningar mot bildande av kulturresevatet.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Faxnummer	E-post adress
Länsstyrelsen 801 70 Gävle	Borgmästarplan	026-17 10 00	026-62 42 95	lansstyrelsen@x.lst.se

Efter påpekande från Naturvårdsverket har begränsningar i markanvändningen i vallskogsrutan och hemskogen föreskrivits i beslutet, liksom förbud mot användning av konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel på ängs- och betesmark. Gävleborgs fåbodförening anser, liksom brukarna Lennart och Maj-Britt Persson, att täkt och utfyllnad ingår i normal jordbruksverksamhet. Förbud mot detta har undantagits i beslutet.

Riksantikvarieämbetet påpekar att skötseln bör sammanfattas i en översiktlig tabell. Denna synpunkt framförs också av Gävleborgs fåbodförening, som även anser att Länsstyrelsens roll som förvaltare bör tydliggöras i beslutet. En tabell över skötselåtgärderna har tillförts skötselplanen. Av tabellen framgår Länsstyrelsens ansvar för uppföljning av mål och skötsel.

Länsmuseet påpekar att byggnaderna inte bara ska underhållas med traditionell teknik utan även traditionella material. Vidare anser Länsmuseet att en byggnadsvårdsplan bör tas fram för gården Bommens, samt att fåbodarna på Ryggen bör underhållas enligt vårdplanen. Synpunkterna har beaktats i skötselplanen. Länsmuseet anser att den antikvariska aspekten delvis saknas i åtgärdsprogrammet för byggnaderna. Länsstyrelsens avsikt med åtgärdsprogrammet är att det ska detaljutformas i samråd med antikvarie.

Gävleborgs fåbodförening anser att fåbodarna bör brukas traditionellt och ifrågasätter om det finns något hinder för detta. Länsstyrelsen håller med om att den bästa skötseln för fåbodarna skulle vara traditionell drift. Att detta ses som orealistiskt grundar sig dels på vad ägarna själva uttalat, dels på att det inte längre finns några mjölkkor i byn. Skulle någon annan visa intresse för att återuppta fåboddriften är detta naturligtvis positivt. Ett tillägg har gjorts i skötselplanen för att klargöra detta. Fåbodföreningen bedömer att 15 amkor är för lågt djurantal för att tillgodose reservatets syfte. Länsstyrelsen håller inte med. 15 amkor är anpassat efter den tillgängliga åker- och betesarealen. Antalet kor medför att det samtidigt kommer att finnas omkring 70 nötkreatur av olika ålder i byn.

Lennart och Maj-Britt Persson framhåller att vissa av skötselåtgärderna kommer att kräva investeringar och fördyringar, samt att kostnaderna för skötselarbetet måste ersättas. Punkten ”Finansiering” har lagts till skötselplanen för att förtydliga att skötselavtal och överenskommelse om inträngsersättning ska biläggas beslutet.

En sammanställning av inkomna remisser finns med som bilaga (bil 1) till detta beslut.

Administrativa data

Fastigheter: Västeräng 1:2, 2:2, 3:2, delar av 4:2 samt Tomta m fl samfällighet

Socken: Delsbo

Kommun: Hudiksvall

Centrumkoordinater X 1538644, Y 6855883

(Rikets nät, RT 90): x y

Ekonomisk karta: Gula kartan 16G04, 16G 07, 15G 83, 15G 86

Areal: 430 ha

Postadress	Besöksadress	Telefon	Faxnummer	E-post adress
Länsstyrelsen 801 70 Gävle	Borgmästarplan	026-17 10 00	026-62 42 95	lansstyrelsen@x.lst.se

Markägare: Lennart och Maj-Britt Persson,
 Västeräng 3271, 820 60 DELSBO
 John Jonsson, Västeräng 3275, 820 60 DELSBO
 Paul Pålsson, Tomta, 820 60 DELSBO
 Birgitta Jonsson, Tomta 3285, 820 60 DELSBO
 Ingvar Olsson, Ås 2622, 820 60 DELSBO
 Arne Eriksson, Tomta, 2626, 820 60 DELSBO
 Kjell-Erik Larsson. Tomta 3286, 820 60 DELSBO
 Bo Westerlund; Tomta 3290, 820 60 DELSBO,

Planbestämmelser: Områdesbestämmelser
 Förvaltare: Länsstyrelsen Gävleborg

Karta

Kulturreseptatet enligt bifogade kartor, bilaga 2b-2e.

Skötselplan

Med stöd av 3§ förordning (SFS 1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken fastställer Länsstyrelsen den till beslutet hörande skötselplanen, bilaga 3, med de mål och riktlinjer som där framgår.

Överklagande

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, kulturdepartementet, se bilaga 5.

I den slutliga handläggningen av detta ärende har biologerna Annika Forslund och Jonas Lundin samt lantbruksdirektör Mats Hindström deltagit. Beslut i detta ärende har fattas av styrelsen. I beslutet deltog tf landshövdingen och ledamöterna Yngve Nilsson, Inga Hagström, Åke Bengtsson, Marie-Louise Dangardt, Håkan Larsson, Patrik Norinder, Lars-Erik Häggblom och Jörgen Sjöstedt.

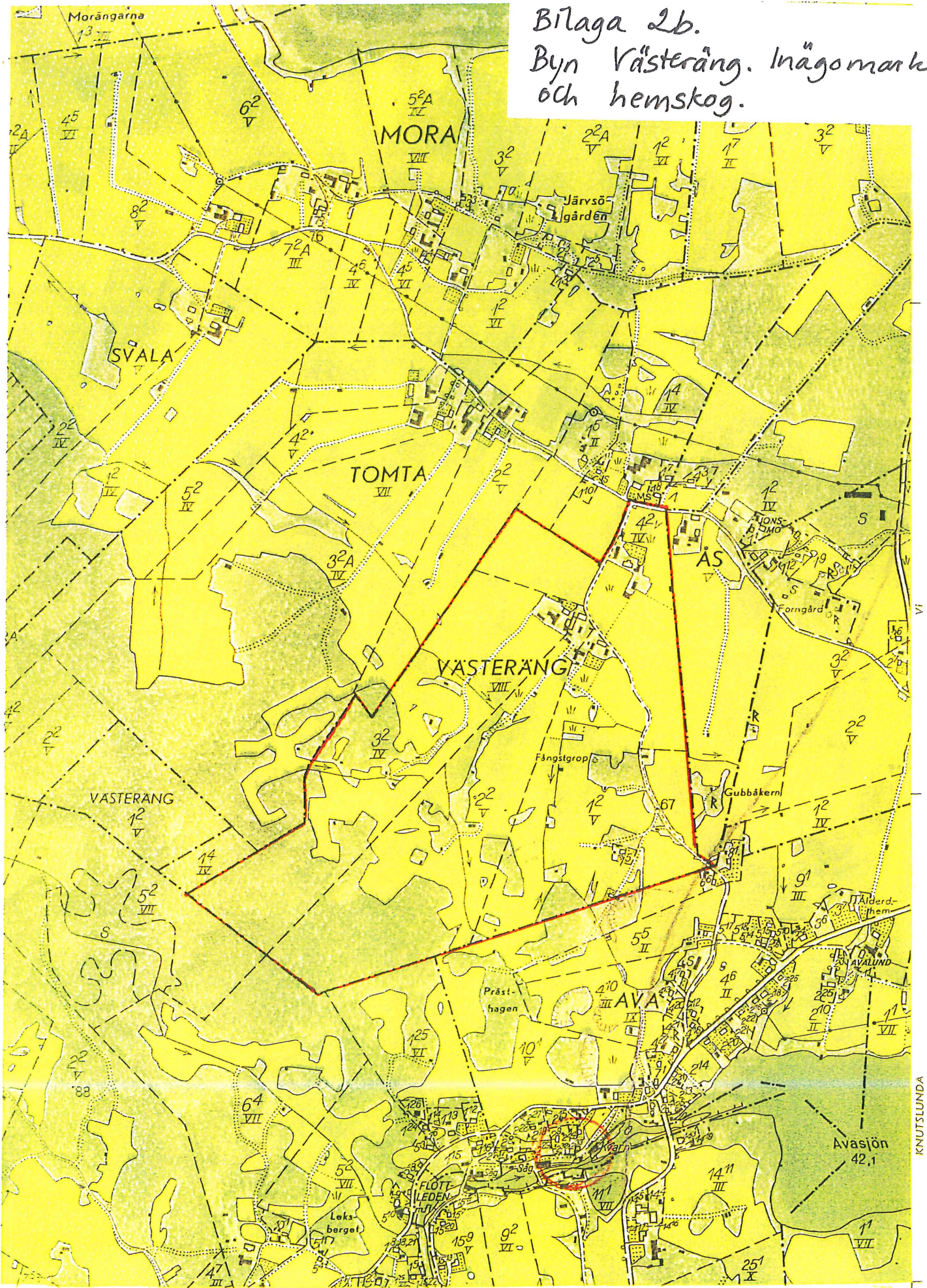
Monica Robin Svensson
 T f landshövding

Lena Landström

Bilagor:

1. Sammanställning av remissvar.
2. Utdrag ur Blå kartan 165 Bergsjö, skala 1:100 000 (översikt) samt fotobild till ekonomiska kartan 16G 1h (16617), skala 1:10 000 byn Västeräng samt ekonomiska kartan, skala 1:20 000 (gula kartan) 15G83, 15G86, 16G04, 16G07, med gräns för kulturreseptatet.
3. Skötselplan för Västeräng och dess fäboddar, inklusive Vårdprogram för byggnaderna (Blomberg & Linscott Arkitekter AB, 2001).
4. Västeräng – beskrivning och historik
5. Hur man överklagar

Bilaga 2b.
Byn Västerång. Inägomark
och hemskog.

BYN VÄSTERÅNG

16617

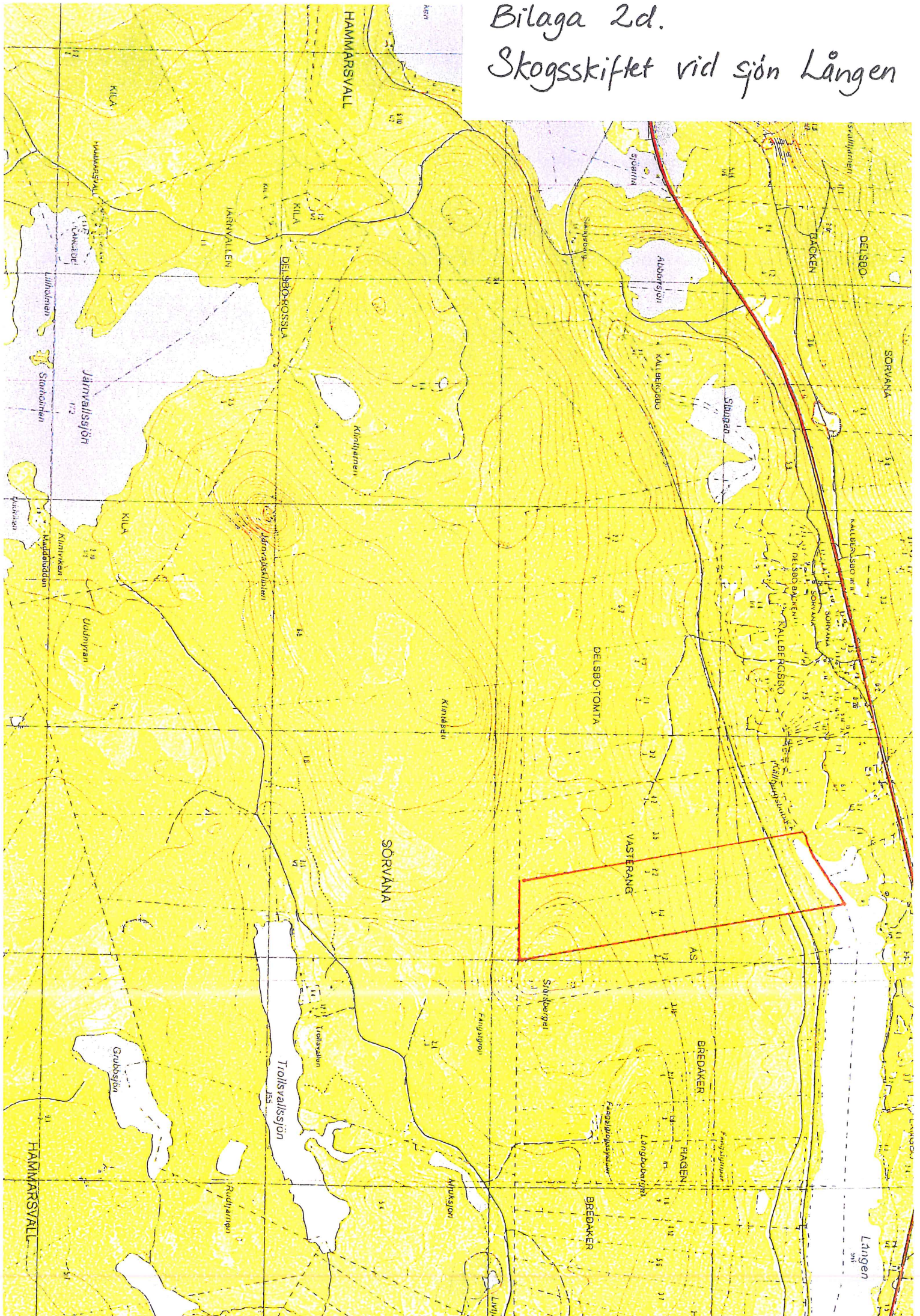
RIKETS ALLMÄNNA KARTVERK

Flygfotograferingen verkställd 1952

Kartläggningen slutförd 1956

Bilaga 2d.

Skogsskiftet vid sjön Längen

Bilaga 2e

Skogsskiftet i Sannås

